

บทที่ 2

ทฤษฎีและวรรณกรรมปริทัศน์

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดด้านการลงทุนระหว่างประเทศ

สำหรับในเรื่องของทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการลงทุนระหว่างประเทศ ได้เลือกเฉพาะงานเขียนที่สำคัญมาเพียงบางชิ้นเท่านั้น ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. Kaname Akamatsu¹ ได้ทำการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอุตสาหกรรมหลายชนิดทั้งในด้านการนำเข้า การผลิตเพื่อสนองตลาดในประเทศและการส่งออก โดย Akamatsu ได้ให้ความเห็นว่า สินค้าอุตสาหกรรมที่มีการนำเข้านั้นเป็นการพัฒนาไปสู่การเกิดอุปสงค์ของสินค้าภายในประเทศด้วย ดังนั้นจึงเป็นการเร่งเร้าให้เกิดการขยายตัวของการผลิตสินค้าภายในประเทศตามมาด้วย เมื่อการขยายตัวของการผลิตมาถึงระดับที่เพียงพอจะทำให้ต้นทุนของสินค้าต่อหน่วยลดต่ำลง ก็จะส่งผลให้สามารถส่งสินค้าชนิดนั้นออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ ซึ่งเมื่อนำแนวคิดของ Akamatsu มาแบ่งเป็นช่วง ๆ จะได้ 6 ช่วงดังนี้

ช่วงที่ 1 สินค้าใหม่ ๆ ที่มีการนำเข้ามาภายในประเทศนั้นเป็นการสร้างความต้องการของสินค้าของตลาดภายในประเทศด้วย

ช่วงที่ 2 เมื่อความต้องการสินค้าเพิ่มสูงขึ้น ตลาดภายในประเทศก็เริ่มมีการผลิตสินค้าชนิดนั้นมากขึ้นโดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ทางการบริโภคและมีการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

ช่วงที่ 3 การขยายตัวของการผลิตนำไปสู่การประหยัดจากขนาดและเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิต ซึ่งสามารถลดต้นทุนในการผลิตและเป็นการเพิ่มคุณภาพของสินค้าด้วย ดังนั้นในช่วงนี้ตลาดภายในประเทศจึงสามารถผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศได้

¹ Kaname Akamatsu, "A Historical Pattern of Economic Growth in Developing Countries", The Developing Economies, Tokyo, 1962, p.11. quoted in Suthy Prasartset, "An Emerging Trade Pattern Since the New Wave of Japanese Direct Investment in Thailand", in Japan in Thailand, Edited by Kunio Yoshihara, 2nd ed. (Kuala-lumpur: Falcon Press, 1990) pp.77-80.

ช่วงที่ 4 เมื่อต้นทุนการผลิตของสินค้าชนิดนั้นต่ำลง รวมทั้งกรรมวิธีในการผลิตเริ่มได้มาตรฐาน ก็จะทำให้มีการส่งออกสินค้าชนิดนั้นไปจำหน่ายยังต่างประเทศด้วย

ช่วงที่ 5 การผลิตและการส่งออกมีแนวโน้มลดต่ำลง เพราะต้องประสบกับภาวะการแข่งขันจากประเทศอื่น ๆ ที่สามารถผลิตสินค้าชนิดนั้นได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า

ช่วงที่ 6 ประเทศเดิมซึ่งเคยเป็นผู้ส่งออกสินค้าชนิดนั้นก็จะหันมานำเข้าจากประเทศผู้ผลิตรายใหม่แทน เพราะประเทศเหล่านั้นมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า

2. R. Vernon² ได้กล่าวถึงการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศว่าเป็นไปตามหลักของทฤษฎีวิวัฏจักรผลผลิต (product cycle) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงได้แก่ ช่วงแนะนำผลผลิตใหม่ (new products) ช่วงผลผลิตเติบโตเต็มที่ (maturing product) และช่วงผลผลิตได้มาตรฐาน (standardized product) โดยแต่ละช่วงของวัฏจักรผลผลิตจะมีผลกระทบต่อการลงทุนและการค้าระหว่างประเทศแตกต่างกันดังนี้

2.1 ช่วงแนะนำผลผลิตใหม่ ช่วงนี้เป็นช่วงเริ่มแรกของกระบวนการผลิตและพัฒนาสินค้าซึ่งเริ่มจากธุรกิจของประเทศที่พัฒนาเศรษฐกิจแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ได้มีการผลิตสินค้าชนิดใหม่ ๆ ออกมา แต่เนื่องจากสินค้าที่ผลิตออกมาใหม่จะต้องประสบกับความไม่แน่นอนค่อนข้างมาก ผลผลิตยังไม่ได้มาตรฐานเดียวกัน ทำให้องค์กรธุรกิจที่เป็นผู้ผลิตสินค้าใหม่จึงมักเลือกแหล่งที่ตั้งโรงงานที่ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ผลิตและตลาดได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเป็นแหล่งที่ตั้งโรงงานที่มีปัจจัยการผลิตและวัตถุดิบหลายชนิดที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตเมื่อต้องการได้ ดังนั้น ในช่วงแรกของการแนะนำผลผลิตใหม่ องค์กรธุรกิจซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าใหม่ออกมาจะทำการลงทุนในประเทศของตน และทำการผลิตเพื่อตลาดในประเทศเท่านั้น

2.2 ช่วงผลผลิตเติบโตเต็มที่ ในช่วงนี้อุปสงค์ที่มีต่อผลผลิตของตลาดภายในและภายนอกประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้น และผลผลิตค่อนข้างได้มาตรฐานระดับหนึ่ง ความไม่แน่นอนต่าง ๆ ลดน้อยลง เจ้าของธุรกิจก็จะพิจารณาไปลงทุนในต่างประเทศที่มีบรรยากาศการลงทุนที่ดี มีการแข่งขันน้อย รัฐบาลของประเทศที่เป็นผู้รับการลงทุนมีการให้ความคุ้มครองด้านภาษี เป็นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า และการมีต้นทุนแรงงานที่ต่ำกว่าสหรัฐอเมริกา ซึ่งมักเป็นประเทศที่

² R.Vernon, "International Investment and International Trade in the Product Cycle", *Quarterly Journal of Economics*, 80 (1966) : 190-207.

พัฒนาแล้วในแถบยุโรป โดยทำการผลิตเพื่อป้อนตลาดแห่งใหม่และส่งกลับมาขายยังประเทศผู้ผลิตเริ่มแรก (สหรัฐอเมริกา) ด้วย ซึ่งผลของการลงทุนตั้งโรงงานผลิตสินค้าในต่างประเทศในตอนแรก ๆ จะมีผลทำให้สหรัฐอเมริกาส่งสินค้าออกได้น้อยลง แต่ในระยะต่อไปจะมีผลทำให้สหรัฐอเมริกากลายเป็นผู้สั่งซื้อสินค้าชนิดนั้นเข้าประเทศ นอกจากนี้ เมื่อผู้ผลิตบางรายได้ย้ายออกจากประเทศผู้ริเริ่มผลิต (สหรัฐอเมริกา) ก็จะทำให้ผู้ผลิตรายอื่น ๆ ย้ายตามมาด้วย เพื่อรักษาส่วนแบ่งทางการตลาดของตนไม่ให้สูญหายไป

2.3 ช่วงผลผลิตได้มาตรฐาน เป็นช่วงที่ระดับของเทคโนโลยีไม่แตกต่างกันมากนัก ทำให้องค์กรธุรกิจพยายามรักษาสถานะภาพของการแข่งขันด้วยการหาแหล่งที่ตั้งโรงงานที่จะทำให้เสียต้นทุนต่ำลงโดยเฉพาะต้นทุนของแรงงาน ซึ่งแหล่งที่มีต้นทุนค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่ายุโรปก็คือประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย ดังนั้น องค์กรธุรกิจจึงตัดสินใจที่จะไปลงทุนในประเทศที่กำลังพัฒนามากขึ้น และสินค้าที่ผลิตได้จากประเทศที่กำลังพัฒนาจะกลายเป็นสินค้าออกที่ส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรปด้วย

3. S.H. Hymer³ ได้กล่าวถึงการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศว่าเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของตลาด ทำให้องค์กรธุรกิจเหล่านั้นมีความได้เปรียบบางประการเหนือคู่แข่ง เช่น ความได้เปรียบด้านความรู้ความชำนาญในการผลิต การตลาด เทคโนโลยี การเข้าถึงแหล่งเงินทุน เป็นต้น ทั้งนี้ถ้าธุรกิจต่างชาติไม่มีความได้เปรียบธุรกิจท้องถิ่นแล้ว ธุรกิจต่างชาติก็จะไม่สามารถที่จะแข่งขันกับธุรกิจท้องถิ่นได้

4. R.E. Caves⁴ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเขาเห็นว่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศโดยการขยายตัวไปสู่ดินแดนแห่งใหม่ อาจทำได้ทั้งการขยายตัวด้านแนวนอน ซึ่งเป็นการลงทุนผลิตสินค้าในต่างประเทศโดยเป็นสินค้าชนิดเดียวกันหรืออยู่ในแนวเดียวกันกับที่องค์กรธุรกิจแม่ทำการผลิตอยู่ในประเทศ หรือการ

³ S.H. Hymer, International Operations of National Firms : A Study of Direct Investment. (Ph.D. Dissertation, M.I.T., 1960) อ้างถึงใน รัตนา สายคณิต, เศรษฐศาสตร์การลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 42.

⁴ R.E. Caves, "International Corporations : The Industrial Economics of Foreign Investment" ,Economica, 38 (1971) : 1-27. อ้างถึงใน รัตนา สายคณิต, เศรษฐศาสตร์การลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ หน้า 42-50.

ขยายตัวด้านแนวตั้ง ซึ่งเป็นการลงทุนผลิตสินค้าที่อยู่ในชั้นต่าง ๆ ของขบวนการผลิต และมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ เทคนิควิทยาการที่นำมาใช้ในแต่ละขั้นตอนของการผลิตมักจะแตกต่างกันอย่างมาก และการลงทุนดังที่ได้กล่าวมาแล้วส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในอุตสาหกรรมที่ตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศมีลักษณะพิเศษเท่านั้น ซึ่งลักษณะพิเศษเหล่านี้ได้แก่ การเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าที่มีลักษณะแตกต่างกันในสายตาของผู้ซื้อ และเป็นอุตสาหกรรมที่มีผู้แข่งขันน้อยราย การที่องค์กรธุรกิจจะไปลงทุนในต่างประเทศได้ต้องเป็นองค์กรที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่และองค์กรธุรกิจนั้นมีคู่แข่งเป็นจำนวนน้อยรายในตลาดภายในประเทศที่เข้าไปลงทุน ทั้งนี้เพราะค่าใช้จ่ายในการค้นหาความรู้ใหม่ ๆ และค่าใช้จ่ายในการวางแผนเกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงมีลักษณะเป็นต้นทุนคงที่ นอกจากนี้ข้อได้เปรียบขององค์กรธุรกิจค่อนข้างเน้นหนักไปในด้านการตลาดมากกว่าข้อได้เปรียบด้านเทคโนโลยี และข้อได้เปรียบดังกล่าวไม่สามารถโอนไปสู่ผู้ประกอบการต่างประเทศได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นองค์กรธุรกิจจึงต้องตักตวงผลประโยชน์จากความได้เปรียบดังกล่าวในตลาดต่างประเทศด้วยวิธีการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ แทนที่จะผลิตภายในประเทศแล้วส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ หรือโดยการขายสิทธิบัตร

5/ S. Lall and P. Streeten⁵ ได้อธิบายถึงสาเหตุของการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศว่าขึ้นอยู่กับ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 เป็นการพิจารณาถึงลักษณะของความได้เปรียบต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดอำนาจผูกขาด เนื่องจากมีผู้แข่งขันน้อยราย โดยความได้เปรียบต่าง ๆ นั้นได้แก่ ความได้เปรียบทางด้านต้นทุน การจัดการ เทคโนโลยี การตลาด ความสามารถในการเข้าควบคุมวัตถุดิบ การประหยัดจากขนาด การมีอำนาจในการต่อรองและอำนาจทางการเมือง ซึ่งความได้เปรียบในด้านต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นความได้เปรียบที่องค์กรธุรกิจต่างประเทศมีความได้เปรียบเหนือองค์กรธุรกิจของท้องถิ่น และเป็นความได้เปรียบที่สามารถชดเชยความเสียเปรียบต่าง ๆ ได้

ขั้นที่ 2 เป็นการพิจารณาถึงความได้เปรียบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศที่มีเหนือการผลิตภายในประเทศเพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ โดยธุรกิจหนึ่ง ๆ จะเลือกทำการผลิตในประเทศแล้วส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ หรือเลือกที่จะไปลงทุนในต่างประเทศนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ ปัจจัยด้านต้นทุนการผลิต นโยบายของรัฐบาลของประเทศผู้

⁵ S. Lall and P. Streeten, *Foreign Investment Transnationals and Developing Countries*, (London Macmillan, 1977) อ้างถึงใน รัตนา สายคณิต, *เศรษฐศาสตร์การลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ*, หน้า 66-91.

นำเข้าสินค้า ความสำคัญของตลาด ปฏิบัติการโต้ตอบของคู่แข่งในตลาด และวัฏจักรของผลผลิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ องค์กรธุรกิจเลือกที่จะไปลงทุนในต่างประเทศแทนที่จะผลิตในประเทศ และส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศนั้นเป็นเพราะต้นทุนการผลิตในต่างประเทศถูกกว่าการผลิตในประเทศเพื่อการส่งออกโดยเฉพาะต้นทุนทางด้านแรงงาน นโยบายของรัฐบาลของประเทศผู้นำเข้าสินค้าได้มีการกีดกันโดยการสร้างข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนนโยบายอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเข้า การที่ตลาดของประเทศผู้นำเข้าสินค้าเป็นตลาดที่ใหญ่พอสมควรและมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจนั้นมาก ปฏิบัติการโต้ตอบของคู่แข่งในในตลาดซึ่งเป็นไปเพื่อรักษาสถานภาพทางการแข่งขันของตนเองให้ดำรงอยู่ รวมทั้งวัฏจักรผลผลิตซึ่งองค์กรธุรกิจเชื่อว่า ขั้นตอนของสินค้าใหม่ ๆ เริ่มจากการประดิษฐ์คิดค้น ต่อมาเมื่อสินค้าเริ่มเป็นมาตรฐานก็จะมีการส่งออกไปต่างประเทศด้วย และหลังจากนั้นก็จำเป็นต้องไปลงทุนในต่างประเทศเพื่อลดต้นทุนการผลิต และรักษาสถานะภาพของการแข่งขัน

ขั้นที่ 3 เป็นการพิจารณาถึงความได้เปรียบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศที่มีเหนือการขายใบอนุญาตหรือสิทธิบัตร โดยองค์กรธุรกิจที่มีความได้เปรียบในบางด้าน เช่น เทคโนโลยี สามารถหาประโยชน์จากความได้เปรียบในด้านเทคโนโลยีด้วยการขายใบอนุญาตหรือสิทธิบัตรแทนที่จะไปลงทุนในต่างประเทศ ส่วนในการตัดสินใจว่าองค์กรจะเลือกขายสิทธิบัตรหรือไปลงทุนในต่างประเทศนั้นองค์กรธุรกิจจำเป็นจะต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ การเสี่ยงภัยในการลงทุน ขนาดของตลาด ความสามารถในการรักษาความลับและความแปลกใหม่ของเทคโนโลยี นโยบายของรัฐบาลประเทศผู้รับทุน โครงสร้างของตลาดอุตสาหกรรม การจัดการขององค์กรธุรกิจ เป็นต้น กล่าวโดยทั่วไปคือ การลงทุนโดยตรงจะมีความได้เปรียบเหนือการขายสิทธิบัตรหรือใบอนุญาตก็ต่อเมื่อตลาดที่จะไปลงทุนค่อนข้างที่จะมีเสถียรภาพ บรรยากาศทางการเมืองของประเทศผู้รับการลงทุนเอื้ออำนวยต่อการลงทุนจากต่างประเทศ เทคโนโลยีมีความแปลกใหม่และสามารถควบคุมความลับของเทคโนโลยีได้ นอกจากนี้องค์กรธุรกิจที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีต้องมีขนาดค่อนข้างใหญ่ มีอำนาจทางการตลาดและการจัดการค่อนข้างมาก รวมทั้งการที่องค์กรธุรกิจท้องถิ่นที่จะได้รับการอนุญาตหรือสิทธิบัตรมีความสามารถที่ค่อนข้างต่ำจึงเป็นเหตุให้ธุรกิจที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีต้องไปลงทุนเอง

6. J.H. Dunning⁶ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศที่มีอยู่ในขณะนั้นว่าเป็นทฤษฎีที่ยังไม่สามารถอธิบายสาเหตุของการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศและการขยายตัวของบรรษัทนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะแต่ละทฤษฎีมักจะเน้นความสำคัญเฉพาะปัจจัยที่เห็นว่าสำคัญเพียงบางปัจจัยเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่การตัดสินใจทำการผลิตในต่างประเทศนั้นจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ หลายปัจจัยประกอบกัน ดังนั้น Dunning จึงได้พยายามพัฒนาทฤษฎีที่เขาเห็นว่าเป็นทฤษฎีที่สมบูรณ์กว่าทฤษฎีอื่น ๆ ในการอธิบายสาเหตุของการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ โดยนำแนวคิดที่เกี่ยวกับการลงทุนหลาย ๆ แนวคิดมาผสมกันเป็นแนวคิดใหม่เรียกว่า ทฤษฎีการสังเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ (eclectic theory) ซึ่งเขาได้กล่าวว่า ธุรกิจหนึ่ง ๆ จะตัดสินใจไปลงทุนในต่างประเทศ หรือผลิตภายในประเทศและส่งออกไปยังต่างประเทศ หรือใช้วิธีการขายหรือให้เช่าสิทธิบัตร ขึ้นอยู่กับว่าเรามีความได้เปรียบในด้านใดบ้าง ความได้เปรียบของกิจการในที่นี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ความได้เปรียบในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์พิเศษ (ownership specific advantages) เช่น การมีความรู้ทางการตลาดการจัดการ และเทคโนโลยี การมีขนาดของธุรกิจที่ใหญ่และมั่นคง เป็นต้น ความได้เปรียบในการทำให้เป็นภายใน (internalization specific advantage) และความได้เปรียบอันเกิดจากแหล่งที่ตั้ง (location specific advantage) เช่น การมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ มีการแทรกแซงของรัฐบาลในประเทศนั้นน้อย สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมเอื้ออำนวย เป็นต้น ซึ่งถ้าธุรกิจนั้นมีความได้เปรียบในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์พิเศษเพียงอย่างเดียว ธุรกิจดังกล่าวก็จะเลือกวิธีการขายหรือให้เช่าสิทธิบัตร ถ้าธุรกิจนั้นมีความได้เปรียบในด้านการเป็นเจ้าของสินทรัพย์พิเศษบางอย่างและมีความได้เปรียบในด้านการทำให้เป็นภายใน ธุรกิจดังกล่าวก็จะทำการผลิตสินค้าในประเทศและส่งออกไปยังต่างประเทศ และถ้าธุรกิจนั้นมีความได้เปรียบในด้านการมีสินทรัพย์พิเศษ การทำให้เป็นภายใน และแหล่งที่ตั้งของธุรกิจ ธุรกิจนั้นก็จะเลือกที่จะไปลงทุนในต่างประเทศ

7. Kiyoshi Kojima⁷ ได้กล่าวถึงการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ โดยอ้างทฤษฎีวิจัยการผลิตและทฤษฎีอื่น ๆ ว่าเป็นวิธีการในแนวเศรษฐศาสตร์จุลภาคซึ่งอธิบายถึงแรงจูงใจใน

⁶ J.H. Dunning, *International Production and the Multinational Enterprise*, (London : George Allen and Unwin Ltd., 1981) อ้างถึงใน รัตนา สายคณิต, *เศรษฐศาสตร์การลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ*, หน้า 91-99.

⁷ Kiyoshi Kojima, *Japanese Direct Foreign Investment*, (Tokyo : Charles E. Tuttle Company, Inc. of Rutland, Vermont, 1982), pp.85-90.

การลงทุนในต่างประเทศเพื่อรักษาความได้เปรียบในด้านการผูกขาดหรือการมีผู้แข่งขันน้อยราย ซึ่งการลงทุนในแนวความคิดดังกล่าวถ้าพิจารณาจากประเทศผู้รับการลงทุนเอง ก็เหมือนการเอาเปรียบประเทศผู้รับการลงทุน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า Kojima จะไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีความได้เปรียบจากการมีผู้แข่งขันน้อยราย ในทางกลับกันเขาเห็นว่าแนวความคิดดังกล่าวเป็นการพิจารณาถึงปัจจัยที่กำหนดการลงทุนรูปแบบหนึ่งเท่านั้น เขาได้อธิบายถึงการลงทุนของประเทศสหรัฐอเมริกาในต่างประเทศว่าเป็นการลงทุนเพื่อต้องการรักษาความได้เปรียบในด้านการผูกขาดหรือการมีผู้แข่งขันน้อยราย ขณะที่การลงทุนของญี่ปุ่นจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศผู้รับการลงทุนด้วย และในการพยายามอธิบายเกี่ยวกับการลงทุนในต่างประเทศ Kojima ได้ใช้กรอบการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์มหภาคในรูปของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และใช้ความรู้ในเรื่องการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศเข้ามาอธิบายด้วย ซึ่งเขาได้แบ่งประเภทของการลงทุนโดยตรงออกเป็น 4 ประเภท คือ การลงทุนเพื่อหวังประโยชน์ในด้านทรัพยากร การลงทุนเพื่อหวังประโยชน์ในด้านแรงงาน การลงทุนเพื่อหวังประโยชน์ในด้านตลาดภายในประเทศ และการลงทุนเพื่อหวังประโยชน์ของการมีผู้แข่งขันน้อยราย โดยการลงทุนแต่ละประเภทจะมีตัวกำหนดต่างกันไปและมีผลกระทบต่อการค้าของประเทศผู้รับการลงทุนแตกต่างกันไปด้วย

7.1 การลงทุนเพื่อหวังประโยชน์ในด้านทรัพยากร เป็นการพยายามที่จะผลิตสินค้าโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งประเทศผู้ลงทุนขาดแคลน การลงทุนประเภทนี้เป็นการทำให้การค้าเกิดขึ้น เพราะเป็นผลมาจากการที่ประเทศผู้ลงทุนสูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่ต้องการที่จะรักษาปริมาณสินค้าที่ผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติจากประเทศผู้รับการลงทุน ดังนั้นการลงทุนจึงเป็นการเพิ่มการส่งออกของสินค้าขั้นปฐมจากประเทศผู้รับการลงทุนไปสู่ประเทศผู้ลงทุนและประเทศที่สาม แต่ในด้านของการผลิตและการตลาดจะถูกรวมอยู่ในธุรกิจต่างชาติทั้งหมด โดยประเทศผู้รับการลงทุนอาจได้ประโยชน์บ้างในรูปผลตอบแทน เพราะการเป็นผู้ผูกขาดในธุรกิจต่างประเทศ

7.2 การลงทุนเพื่อหวังประโยชน์ในด้านแรงงาน มักพบในอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานเข้มข้นในการผลิต ซึ่งประเทศผู้ลงทุนสูญเสียความได้เปรียบในด้านนี้ไป เพราะต้นทุนค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น การลงทุนประเภทนี้จึงเป็นการเสริมกันกับประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายซึ่งขาดแคลนทุน แต่มีแรงงานอุดมสมบูรณ์ และการลงทุนดังกล่าวก็เป็นการส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศที่ขาดแคลนแรงงานกับประเทศที่มีแรงงานอุดมสมบูรณ์ โดยการเพิ่มการนำเข้าสินค้าทุนจากประเทศที่พัฒนาแล้วไปสู่ประเทศที่กำลังพัฒนา และการลงทุนประเภทนี้เป็นความต้องการย้ายฐานการส่งออกรมากกว่าที่จะเป็นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการ

ส่งออกสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้นจากประเทศกำลังพัฒนากลับไปสู่ประเทศผู้ลงทุนหรือประเทศที่สามต่อไป

7.3 การลงทุนเพื่อหวังผลประโยชน์ของตลาดภายในประเทศผู้รับการลงทุน การลงทุนประเทศนี้เกิดขึ้นจากการที่ประเทศผู้รับการลงทุนได้สร้างอุปสรรคทางการค้า ซึ่งเกิดขึ้นกับประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายโดยประเทศดังกล่าวจะมีการเก็บภาษีสินค้าขั้นสุดท้ายสูงมาก แต่เก็บภาษีสินค้าขั้นกลางและสินค้าทุนต่ำกว่า ดังนั้นจากปัญหาในเรื่องโครงสร้างภาษีที่สูงจึงเป็นการชักจูงให้ธุรกิจต่างชาติมีการนำเข้าชิ้นส่วนและส่วนประกอบของสินค้าขั้นสุดท้ายเข้ามาในประเทศผู้รับการลงทุน การลงทุนประเภทนี้จึงถือว่าเป็นการสร้างการค้าขึ้นมา กรณีในระยะสั้นการลงทุนประเภทนี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อดุลการค้าของประเทศผู้รับการลงทุนได้ แต่ถ้าการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเจริญเติบโตมากก็อาจกลายเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกได้และสามารถที่จะเปลี่ยนประเภทของการลงทุนไปสู่การลงทุนเพื่อหวังผลประโยชน์ในด้านแรงงานได้

7.4 การลงทุนเพื่อหวังที่จะมีผู้แข่งขันน้อยรายในประเทศผู้รับการลงทุน Kojima ได้กล่าวถึงการลงทุนประเภทนี้ว่าเป็นการลงทุนที่ต้องการเป็นผู้แข่งขันน้อยรายในตลาดของประเทศผู้รับการลงทุน ทั้งนี้เพราะเกิดจากความแตกต่างในด้านสินค้าและความได้เปรียบอันเกิดจากลักษณะพิเศษของธุรกิจต่างชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Hymer และ Vernon ที่ได้อธิบายพร้อมกันยกตัวอย่างประเทศสหรัฐอเมริกาให้เห็นชัดเจน Kojima กล่าวว่าการลงทุนประเภทนี้เป็น การต่อต้านการสร้างการค้า โดยอธิบายได้สองแนวทางดังนี้คือ แนวทางแรก เป็นการพิจารณาจากประเทศผู้ลงทุนจะพบว่า การเคลื่อนย้ายการผลิตไปผลิตในต่างประเทศเป็นการลดการส่งออกและอาจเพิ่มการนำเข้าสินค้าที่จะถูกส่งจากประเทศผู้รับการลงทุนไปสู่ประเทศผู้ลงทุน และส่งผลกระทบต่อดุลการชำระเงินได้รวมทั้งยังเป็นการส่งออกโอกาสการทำงานด้วย แนวทางที่สองเป็นการพิจารณาจากประเทศผู้รับการลงทุน โดยเป็นเรื่องเกี่ยวกับความต้องการปัจจัยนำเข้า เช่น เงินตราต่างประเทศ แรงงานที่มีทักษะ เป็นต้น ในกรณีของอุตสาหกรรมที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่มีแนวโน้มที่จะถูกจำกัดความสามารถในการหาปัจจัยการนำเข้ามากกว่าอุตสาหกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นซึ่งมีความได้เปรียบในการค้าระดับโลก จึงอาจส่งผลถึงความสามารถในการเติบโตของการส่งออกของประเทศได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมด Kojima ได้จัดประเภทของการลงทุนของสหรัฐอเมริกาว่าอยู่ในประเภทที่ 4 และกล่าวว่าการลงทุนดังกล่าวเกิดขึ้นในสินค้าที่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการวิจัยและ

การพัฒนาอย่างมาก รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายในการโฆษณาอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้มีความเป็นคู่แข่งขั้นน้อยภายในตลาด ขณะที่การลงทุนของประเทศญี่ปุ่นอยู่ในสามประเภทแรก

2.2 วรรณกรรมปริทัศน์

สำหรับงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในที่นี่ได้ทำการศึกษารวมรวมงานที่เกี่ยวข้องกับ ลักษณะการลงทุน ปัจจัยที่กำหนดการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศซึ่งจะรวมทั้งปัจจัยที่ทำให้นักลงทุนชาวต่างชาติออกมาลงทุนในต่างประเทศ ปัจจัยที่นักลงทุนชาวต่างชาติเลือกที่จะเข้าไปลงทุนในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย และท้ายสุดเกี่ยวกับผลกระทบจากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ลักษณะการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไทย

Chaiwoot Chaipan³ ได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบของการลงทุนโดยตรงจากประเทศญี่ปุ่น และ NIEs ในประเทศไทย สำหรับวิธีการศึกษาใช้แบบพรรณนา โดยมีข้อมูลมาจาก 2 แหล่งคือ ข้อมูลบัญชีดุลการชำระเงินที่เกี่ยวข้องกับการไหลเข้าของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และข้อมูลของธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนซึ่งได้จาก BOI ซึ่งข้อมูลดังกล่าวรวมถึงธุรกิจที่ชาวต่างชาติมีส่วนในการเป็นเจ้าของอย่างน้อย 25% ขึ้นไป และรวมถึงเงินกู้ แต่ไม่รวมเงินที่มาจากการลงทุนใหม่จากการศึกษาพบว่า การลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทยมีการเพิ่มขึ้นตลอด โดยเฉพาะในปี 1988-1990 เป็นช่วงที่การลงทุนเจริญเติบโตอย่างมากในประเทศไทย การลงทุนส่วนใหญ่จะมาจากอเมริกาเหนือและยุโรปตะวันตก ส่วนประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดในทศวรรษที่ 1980 ขณะที่กลุ่มประเทศ NIEs ก็เริ่มมีความสำคัญมากขึ้นในช่วงหลังปี 1987

³ Chaiwoot Chaipan, "Foreign Direct Investment in Thailand from Japan and NIEs : A Local Perspective", *International Economic Conflict Discussion Paper No.78*, Faculty of Economics, Nagoya University, 1994. pp.1-4.

Supanee Kanchanapant⁹ ได้ทำการศึกษาถึงลักษณะ พฤติกรรม และรูปแบบของการดำเนินกิจการ ของธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนา เปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งได้เข้ามาลงทุนในประเทศไทย สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และการออกแบบสอบถาม โดยเลือกเฉพาะธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเท่านั้น และจากการศึกษาพบว่า ด้านการเข้ามาลงทุนจากต่างประเทศมักจะมีลักษณะของการร่วมทุนกับธุรกิจในประเทศ โดยธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนาเต็มใจที่จะยอมรับการเป็นผู้ถือหุ้นในสัดส่วนที่น้อยกว่าคนไทย ในขณะที่ธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วพบว่า ผู้ถือหุ้นรายใหญ่จะเป็นชาวต่างชาติ

ด้านการเข้ามาตั้งโรงงานในประเทศไทยพบว่า ธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วเข้ามาตั้งโรงงานหลังจากที่มีการส่งเสริมการลงทุนโดยคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนในปี ค.ศ.1960 ส่วนธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนาเข้ามาตั้งโรงงานหลังจากนั้นหลายสิบปี และการผลิตสินค้าจากธุรกิจของประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนามีความแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณา ด้านสินค้าพบว่า ธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนาจะเน้นไปที่การผลิตสินค้าที่ไม่จำเป็นต้องมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมาก่อน เหมือนเช่นสินค้าที่ผลิตโดยธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้ว

ด้านขนาดของธุรกิจพบว่า ธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วมีขนาดสินทรัพย์และยอดขายที่ใหญ่มากแต่มีการจ้างงานน้อย ขณะที่ธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนามีขนาดธุรกิจที่เล็กกว่าแต่กลับมีการจ้างงานมากกว่า นอกจากนี้ธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนามีการใช้แรงงานต่างชาติในสัดส่วนที่ต่ำกว่าธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้ว และธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนานี้ยังมีการจ้างแรงงานด้วยทักษะที่เป็นผู้หญิงในสัดส่วนที่สูงกว่าธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้ว

ด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในต่างประเทศและความไว้วางใจในการให้กู้ยืมเงินของธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วจะดีกว่าธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนา ส่วนการนำเข้าวัตถุดิบนั้นธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนามีการนำเข้าในสัดส่วนที่ต่ำกว่าธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่การนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์จากต่างประเทศพบว่ามีสัดส่วนสูงมากในธุรกิจทั้งสองประเทศ เนื่องจากการหามาได้ยากของสินค้าทุนของตลาดภายในประเทศ รวมทั้งการยกเว้นและการลดภาษีนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์ซึ่งเป็นนโยบายของประเทศผู้รับทุน

⁹ Supanee Kanchanapant, Foreign Direct Investment from Less Developed Countries in Thailand, M.A Thesis, Faculty of Economics, Thammasat University, June 1985. pp.88-151.

ด้านการส่งออกพบว่า ธุรกิจจากประเทศกำลังพัฒนาจะเน้นไปที่การส่งเสริมการส่งออกมากกว่าการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ในกรณีของไทยการส่งออกมักจะอยู่ในแถบประเทศเพื่อนบ้านของประเทศไทยเอง ทั้งนี้เนื่องจากข้อตกลงที่เกี่ยวกับการจำกัดการส่งออกระหว่างธุรกิจที่อยู่ในประเทศไทยและธุรกิจในประเทศแม่

ด้านการเคลื่อนย้ายเทคโนโลยีพบว่า ธุรกิจจากประเทศกำลังพัฒนามีการซื้อเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในราคาที่ต่ำกว่าธุรกิจจากประเทศพัฒนาแล้ว แต่เทคโนโลยีที่ได้มีการถ่ายทอดให้แกกันจะมีความแตกต่างกันไป ทั้งในด้านลักษณะของเทคโนโลยีซึ่งมีการพัฒนาที่ไม่เหมือนกันและข้อจำกัดในด้านสภาพที่ตั้งซึ่งเทคโนโลยีของแต่ละประเทศจะมีความเหมาะสมกับประเทศไทยไม่เหมือนกัน

ด้านการฝึกอบรมแรงงานพบว่า ธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วและธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนาได้มีการฝึกอบรมแรงงานก่อนประมาณ 3-6 เดือน นอกจากนี้ยังมีการส่งคนงานท้องถิ่นบางคนไปฝึกงานยังต่างประเทศด้วย ส่วนค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาพบว่า ธุรกิจจากประเทศกำลังพัฒนามีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายด้านนี้ต่อยอดขายทั้งหมดต่ำกว่าธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของธุรกิจแต่ขึ้นอยู่กับลักษณะของสินค้า

นอกจากนี้ยังพบว่า ธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนาต้องเสียประโยชน์จากการที่สินค้าที่ผลิตได้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับสินค้าที่นักลงทุนท้องถิ่นมีการผลิตอยู่แล้ว รวมทั้งพบว่า การเข้ามาลงทุนของธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนามีส่วนที่ทำให้การลงทุนจากต่างประเทศของธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งจุดนี้นับว่าเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก

Waranya Panchareon¹⁰ ได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบและลักษณะของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ของธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนากับธุรกิจท้องถิ่นของไทย งานเขียนชิ้นนี้ใช้วิธีการศึกษาแบบพรรณนาและมีการสำรวจภาคสนาม โดยเลือกธุรกิจที่มีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทั้งจากประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาเพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 98 แห่ง ซึ่งเป็นธุรกิจที่เคยได้รับการส่งเสริมการลงทุนมาก่อนและกำลังได้รับการส่งเสริมการลงทุนอยู่ในปัจจุบัน การศึกษาจะครอบคลุมใน 3 อุตสาหกรรม คือ อุตสาหกรรมกระดาษ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า และอุตสาหกรรมสิ่งทอ

¹⁰ Waranya Panchareon, "Thailand", pp. 157-162.

ผลการศึกษาพบว่า ในด้านลักษณะของธุรกิจส่วนมากจะมีขนาดใหญ่ โดยมีทุนจดทะเบียนมากกว่า 20 ล้านบาทและมีการจ้างคนงานมากกว่า 200 คนขึ้นไป ธุรกิจส่วนมากเป็นธุรกิจที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยแล้วประมาณ 11-20 ปีขึ้นไป ธุรกิจที่มาจากประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนมากได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และออสเตรเลีย ส่วนธุรกิจที่มาจากประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนมากได้แก่ ไต้หวัน ฮองกง สิงคโปร์และอินเดีย ซึ่งธุรกิจที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยมักจะตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯเป็นส่วนใหญ่ แม้รัฐบาลจะได้พยายามสนับสนุนให้มีการกระจายการลงทุนไปสู่เขตภูมิภาคก็ตาม เพราะกรุงเทพฯยังคงมีปัจจัยที่ดึงดูดให้นักลงทุนสนใจที่จะลงทุนอยู่ต่อไป ถ้าจะพิจารณาถึงความเป็นเจ้าของในกิจการพบว่า ธุรกิจส่วนมากเป็นแบบการร่วมทุนและชาวต่างชาติที่เข้ามาร่วมทุนนั้นมักจะมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของน้อยกว่าคนไทย ในส่วนของการได้รับทรัพยากรจากประเทศแม่หรือนักลงทุนชาวต่างชาติพบว่า เป็นการแปรผันไปตามธุรกิจไม่ใช่อุตสาหกรรม ทรัพยากรส่วนใหญ่ที่ได้รับการถ่ายทอดจากธุรกิจของประเทศที่พัฒนาแล้ว คือ เทคโนโลยี ความรู้ความชำนาญด้านการตลาด เทคนิคการจัดการ ส่วนประเทศกำลังพัฒนานั้นการถ่ายทอดในด้านการให้เทคโนโลยีมากกว่า ด้านองค์การและการจัดการพบว่า ธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนามีความเป็นอิสระมากกว่าธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะในเรื่องของค่าใช้จ่ายต่าง ๆ การตั้งราคา งบประมาณประจำปี และการเลือกใช้เทคนิค นอกจากนี้ ในด้านการจัดการพบว่า มีปัญหาบางอย่างที่เกี่ยวกับแรงงานท้องถิ่น ซึ่งธุรกิจจากประเทศกำลังพัฒนาประสบปัญหาเหล่านี้มาก เช่น การหยุดงาน ความไม่มีระเบียบวินัยและความไม่มีประสิทธิภาพของแรงงาน ความไม่สนใจทำงาน การขาดความมุ่งมั่นในความสำเร็จ ในขณะที่ธุรกิจจากประเทศพัฒนาแล้วไม่ค่อยประสบปัญหาเหล่านี้ เพราะมีการจ่ายค่าจ้างแรงงานโดยเฉลี่ยที่สูงกว่า และมีการให้สิทธิประโยชน์ด้านอื่น ๆ มากกว่า

ด้านการใช้เทคโนโลยีพบว่า เทคโนโลยีที่ได้รับจากต่างประเทศจะถ่ายทอดโดยผ่านทางเครื่องจักรและอุปกรณ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จดทะเบียน เทคโนโลยีของประเทศพัฒนาแล้วมักจะเป็นแบบที่ใช้ทุนมาก ใช้แรงงานน้อย เป็นการผลิตขนาดใหญ่ใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ธุรกิจที่มาจากประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนามีการใช้เทคโนโลยีที่มีลักษณะพิเศษ มีการใช้เครื่องจักรทำงาน ใช้แรงงานปานกลาง มีต้นทุนปานกลาง แต่ระดับการใช้เครื่องจักรที่สูงและมีลักษณะเฉพาะจะพบในธุรกิจของประเทศที่พัฒนาแล้วมากกว่าธุรกิจจากประเทศกำลังพัฒนา ขณะที่ระดับความเป็นมาตรฐานจะพบได้ในธุรกิจจากประเทศกำลังพัฒนามากกว่า ส่วนความต้องการแรงงานของธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีความต้องการแรงงานมากกว่าธุรกิจท้องถิ่นและธุรกิจจาก

ประเทศที่พัฒนาแล้ว ในส่วนของค่าใช้จ่ายในการวิจัยและการพัฒนาพบว่า ธุรกิจแต่ละแห่งมีรายจ่ายด้านนี้น้อยมากเมื่อเทียบกับยอดขาย โดยธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วจะให้ความสนใจในรายจ่ายด้านนี้มากกว่าธุรกิจท้องถิ่นและธุรกิจจากประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากนี้ชื่อของสินค้าก็มีความจำเป็นต่อกลยุทธ์ทางธุรกิจเพื่อที่จะทำให้สินค้ามีความแตกต่างกัน ในกรณีของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์จะให้ความสำคัญกับยี่ห้อมากกว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอและอุตสาหกรรมการเกษตร และยังพบว่า ธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วต้องพึ่งพายี่ห้อมากกว่าธุรกิจจากประเทศด้อยพัฒนา และธุรกิจท้องถิ่น รวมทั้งความสำคัญของการโฆษณาสินค้า ซึ่งธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้ว และธุรกิจท้องถิ่นให้ความสำคัญมากกว่าธุรกิจจากประเทศกำลังพัฒนา

จිරศักดิ์ พงษ์พิชญพิจิตร¹¹ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงภาคเอกชนจากต่างประเทศ ในด้านลักษณะ พฤติกรรมและการดำเนินกิจการของบริษัทเครือข่ายต่างชาติในประเทศไทย ส่วนวิธีการศึกษาผู้เขียนได้ใช้วิธีการพรรณนาความ

ผลการศึกษาพบว่า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมีบทบาทสำคัญต่อภาคเอกชนของไทยมาโดยตลอด โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และประเทศยุโรปตะวันตก เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญ แต่ในช่วงหลัง ๆ ได้มีเงินลงทุนจากประเทศกำลังพัฒนาเข้ามาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมใหม่ กิจการส่วนใหญ่ที่เข้ามาลงทุนเป็นกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ในขณะที่เงินลงทุนส่วนใหญ่อยู่ในกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ธุรกิจการค้า การก่อสร้างและการบริการ โดยเงินลงทุนโดยตรงจากสหรัฐอเมริกากระจุกตัวอยู่ในกิจการเหมืองแร่ อุตสาหกรรมและบริการ ส่วนเงินลงทุนจากญี่ปุ่นกระจุกตัวอยู่ในกิจการอุตสาหกรรม การก่อสร้างและธุรกิจการค้า ในขณะที่เงินลงทุนจากประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น ฮองกงจะกระจุกตัวอยู่ในธุรกิจการค้า กิจการอุตสาหกรรม บริการ และสถาบันการเงิน ส่วนในด้านการถือหุ้นพบว่า เงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศส่วนมากจะเป็นผู้ถือหุ้นรายเล็ก โดยนักลงทุนจากสหรัฐอเมริกามีความเต็มใจน้อยที่สุดที่จะยอมรับสภาพการเป็นผู้ถือหุ้นรายเล็ก ในด้านของลักษณะและพฤติกรรมของบริษัทเครือข่ายต่างประเทศ จะมีความแตกต่างไปจากบริษัทไทยหลายอย่าง เช่น การกู้เงินภายในประเทศซึ่งพบว่า บริษัทเครือข่ายต่างชาติมักกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ภายในประเทศ เทคโนโลยีที่บริษัทเครือข่ายต่างชาติใช้จะมีสัดส่วนของปัจจัยทุนต่อแรงงานในการผลิตมากกว่าบริษัทไทย บริษัทเครือข่ายต่าง

¹¹ จिरศักดิ์ พงษ์พิชญพิจิตร, "การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศและนโยบายของรัฐบาลไทย", โครงการศึกษานโยบายสาธารณะ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, กันยายน 2538, หน้า 17-24.

ชาติมีการนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์ในสัดส่วนที่สูงกว่าบริษัทไทย ส่วนการจ้างงานพบว่า บริษัทเครือข่ายต่างชาติมีการจ้างแรงงานที่มีฝีมือเป็นสัดส่วนต่อแรงงานทั้งหมดสูงกว่าบริษัทไทย รวมทั้งยังมีการให้ค่าจ้างที่สูงกว่าด้วย เมื่อพิจารณาถึงการส่งออกนั้นพบว่า บริษัทเครือข่ายต่างชาติมีสัดส่วนการส่งออกสูงกว่าบริษัทไทย ส่วนผลผลิตภาพในการผลิตของบริษัทเครือข่ายต่างชาติก็มีแนวโน้มที่สูงกว่าบริษัทไทยด้วย ในส่วนของการนำเข้าสินค้าชั้นกลางและวัตถุดิบพบว่า บริษัทเครือข่ายต่างชาติจะมีสัดส่วนของการนำเข้าที่สูงกว่าบริษัทไทย นอกจากนี้กำไรของบริษัทต่างชาติก็สูงกว่าบริษัทไทยด้วย โดยเฉพาะเมื่อคิดเป็นอัตราส่วนของสินทรัพย์ทั้งหมด

จุฑาทิพย์ เอี่ยมจิตเมตตา¹² ได้ทำการศึกษาเรื่องการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ โดยพิจารณาถึงลักษณะและรูปแบบของธุรกิจที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย ซึ่งงานศึกษาชิ้นนี้ใช้วิธีพรรณนา ส่วนข้อมูลที่ใช้ได้มาจากธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งถือเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ส่วนข้อมูลปฐมภูมิได้มาจากแบบสอบถามของชมรมนักเศรษฐศาสตร์ธุรกิจแห่งประเทศไทยและการออกแบบสอบถามของผู้เขียนเอง

ผลการศึกษาพบว่า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไทยได้ขยายตัวมากขึ้น สำหรับนักลงทุนที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยเป็นจำนวนมากได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน สหรัฐอเมริกา ตามลำดับ ในส่วนของประเภทธุรกิจที่เปิดดำเนินการ ในช่วงปี 2503-2514 นั้นเป็นธุรกิจที่เน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ดังนั้น ตลาดส่วนใหญ่จึงเป็นตลาดในประเทศ ช่วงต่อมาคือ ระหว่างปี 2515-2524 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลยังคงใช้นโยบายการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าต่อเนื่องจากช่วงก่อน สำหรับปี 2524-2531 เป็นช่วงที่รัฐบาลใช้นโยบายการผลิตเพื่อส่งออก

ด้านแหล่งที่ตั้งของธุรกิจต่างชาติ ส่วนใหญ่จะอยู่ในแถบกรุงเทพฯและปริมณฑล และสัดส่วนการถือหุ้นของชาวต่างชาติมีแนวโน้มสูงขึ้น เงินลงทุนของธุรกิจต่างชาติทั้ง 10 แห่ง ที่มีขอบข่ายในการศึกษามาจากเงินกู้เกือบร้อยละ 60 ที่เหลือมาจากทุนเรือนหุ้น มูลค่าเครื่องจักรที่ใช้เกือบทั้งหมดมาจากการนำเข้า วัตถุดิบที่ใช้ส่วนใหญ่ก็อาศัยการนำเข้าเช่นกัน

¹² จุฑาทิพย์ เอี่ยมจิตเมตตา, การเปรียบเทียบลักษณะและผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532, หน้า 59-

ในกรณีของการจ้างงานพบว่า มีการจ้างแรงงานไทยในสัดส่วนที่สูงกว่าชาวต่างชาติ แต่ชาวต่างชาติมักจะมีตำแหน่งที่สูงกว่าคนไทย สำหรับยอดขายสินค้าของธุรกิจต่างชาติพบว่า ยอดขายในประเทศและการส่งออกมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ส่วนธุรกิจที่มีสัดส่วนการส่งออกสูงมักจะเป็นธุรกิจที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ นอกจากนี้ยังเป็นธุรกิจที่ชาวต่างชาติถือหุ้นสูงด้วย และเมื่อวิเคราะห์ถึงสัดส่วนมูลค่าเครื่องจักรต่อปริมาณการจ้างงานพบว่า สัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มต่ำลงสำหรับธุรกิจที่เปิดดำเนินการในช่วงหลัง ส่วนธุรกิจต่างชาติมีแนวโน้มที่จะใช้เครื่องจักรสูงกว่าคนไทย เพราะธุรกิจต่างชาติส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เน้นการใช้ปัจจัยทุนเป็นสำคัญ

วัชรวิ รัชฎาญจน์¹³ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของการลงทุนจากต่างประเทศ ในภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในประเทศไทย โดยศึกษากรณีการลงทุนจากกลุ่มประเทศพัฒนา ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อให้ทราบว่าการเข้ามาลงทุนของแต่ละกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน จะมีลักษณะเหมือนหรือต่างกันอย่างไร วิธีการศึกษาเป็นแบบพรรณนาความ และมีการใช้แบบสอบถามประกอบในการพิจารณา โดยใช้ตัวอย่างจากธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน และเปิดดำเนินการในระหว่างปี พ.ศ. 2503-2528 ซึ่งมีอยู่ 447 ราย เป็นของประเทศพัฒนาแล้ว 282 ราย ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ 146 ราย และประเทศอาเซียน 19 ราย

ผลการศึกษาพบว่า ประเภทของอุตสาหกรรมที่ประเทศพัฒนาแล้วเข้ามาลงทุนจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ใช้เงินลงทุนมากและใช้เทคโนโลยีระดับสูง เช่น อุตสาหกรรมการผลิตเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี การผลิตสี เม็ดพลาสติก ยารักษาโรค ปุ๋ย ยางรถยนต์ เคมีภัณฑ์ที่ใช้กับสิ่งทอ ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักรและอุปกรณ์ อุตสาหกรรมโลหะขั้นมูลฐาน ส่วนประเทศอุตสาหกรรมใหม่เข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมที่มีขนาดกิจการเล็กกว่า ใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ มีกระบวนการผลิตที่ใช้แรงงานมาก เช่น ของเด็กเล่นพลาสติก ดอกไม้ประดิษฐ์ การผลิต

¹³ วัชรวิ รัชฎาญจน์, ลักษณะและผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในประเทศไทย : ศึกษากรณีการลงทุนจากกลุ่มประเทศพัฒนา กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และกลุ่มประเทศอาเซียน, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530. หน้า 38-89.

ขึ้นส่วนอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้าสำเร็จรูป ส่วนประเทศอาเซียนมักจะเข้ามาลงทุนในด้านอุตสาหกรรมการเกษตรและกิจการขนาดเล็ก

ในด้านขนาดของกิจการที่เข้ามาลงทุน เมื่อพิจารณาถึงขนาดทรัพย์สินเฉลี่ยต่อกิจการ ยอดขายเฉลี่ยต่อกิจการ และการจ้างงานเฉลี่ยต่อกิจการปรากฏว่า กิจการของประเทศที่พัฒนาแล้วมีขนาดโดยเฉลี่ยใหญ่กว่ากิจการของประเทศอุตสาหกรรมใหม่และประเทศอาเซียน

ส่วนลักษณะของการถือหุ้นของผู้ลงทุนชาวต่างชาติพบว่า ผู้ลงทุนจากประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ส่วนใหญ่ถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละสี่สิบและต่ำกว่าร้อยละห้าสิบของทุนจดทะเบียน ในขณะที่ผู้ลงทุนจากประเทศอาเซียนส่วนใหญ่ถือหุ้นต่ำกว่าร้อยละสิบของทุนจดทะเบียน

วิวัฒน์ชัย อัตถการ¹⁴ ได้กล่าวถึงลักษณะและรูปแบบของการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นมาสู่ประเทศไทยว่า ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยเป็นจำนวนสูงสุดในบรรดาเงินทุนจากต่างประเทศ ที่ได้รับการส่งเสริมตามพ.ร.บ. ส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมทั้งสิ้น การลงทุนของญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นการลงทุนโดยตรงโดยร่วมกับผู้ร่วมทุนฝ่ายไทย ประเทศญี่ปุ่นมักจะทำการลงทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ ประกอบรถยนต์ เคมีภัณฑ์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

ปัจจัยที่กำหนดการลงทุนจากต่างประเทศ

Chaiwoot Chaipan¹⁵ ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้ประเทศญี่ปุ่นและประเทศ NIEs มาลงทุนในประเทศไทย ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า การที่ประเทศญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในประเทศไทยก็เนื่องมาจากสาเหตุดังนี้คือ การขาดแคลนทรัพยากร ความต้องการใช้ทรัพยากรที่มั่นคงเพื่อสนองต่อการผลิต การเพิ่มขึ้นของค่าเงินเยน การที่ที่ดินและแรงงานมีราคาแพงขึ้น ความต้องการรักษาส่วนแบ่งในตลาดโลก ส่วนปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประเทศ NIEs เข้ามาลงทุนในประเทศไทยได้แก่ ความต้องการเข้าถึงตลาดในประเทศ ความต้องการทรัพยากร ความต้องการกระจายความเสี่ยง

¹⁴ วิวัฒน์ชัย อัตถการ, บทบาทของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, 2518), หน้า 30-36.

¹⁵ Chaiwoot Chaipan, "Foreign Direct Investment in Thailand from Japan and NIEs : A Local Perspective", pp. 14-16.

ด้านตลาดและผลผลิต ต้องการค่าจ้างถูก มีมาตรฐานสิ่งแวดล้อมต่ำ เป็นต้น เมื่อพิจารณาถึง สาขาการผลิตที่ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนจะได้แก่ อุตสาหกรรมอาหาร สิ่งทอ เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์ขนส่ง เป็นต้น ส่วนประเทศ NIEs นั้นเข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ เสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์ไม้ อิเล็กทรอนิกส์ รองเท้า เคมีภัณฑ์และของเล่น เป็นต้น

ในด้านนโยบายที่ดึงดูดการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นและ NIEs ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการติดต่อกันระหว่างธุรกิจต่างชาติและธุรกิจท้องถิ่นโดยมีหน่วยงานของ BOI ที่ดูแลการพัฒนา อุตสาหกรรมเชื่อมโยง (BUILD) เป็นผู้ประสานงาน นอกจากนี้ยังมีการให้สิ่งจูงใจไปลงทุนในเขตที่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ รวมทั้งการจัดตั้งโครงการต่าง ๆ เช่น อีสเทิร์นซีบอร์ด สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ และสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน เป็นต้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่โรงงานต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหามลภาวะขึ้น ดังนั้น โรงงานที่จะตั้งขึ้นใหม่จึงก่อตั้งภายในเขตกรุงเทพฯ ได้ยาก

Gary Hufbauer, Darius Lakdawalla and Anup Malani¹⁶ ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการลงทุนโดยตรงจากประเทศผู้ลงทุนหลักไปสู่ประเทศต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ได้ใช้ข้อมูลการลงทุนของ 3 ประเทศคือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และเยอรมัน โดยเลือกข้อมูลในปี ค.ศ. 1980 1985 1990 วิธีที่ใช้ในการศึกษาคือการใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อทดสอบปัจจัยที่ทำให้ประเทศดังกล่าวออกมาลงทุนในต่างประเทศ โดยใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดในการทดสอบแบบจำลอง ซึ่งแบบจำลองที่เกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ แบ่งออกได้เป็น 2 แบบจำลองคือ

$$(1) \ln \text{STOCK}_t = a'_0 + a'_1 \text{ROR}_{t-1} + a'_2 \text{OPEN}_{t-1} + a'_3 \ln \text{POP}_{t-1} + a'_4 \ln \text{PCGDP}_{t-1} + a'_5 \ln \text{DIST} \\ + a'_6 \ln \text{EU} + a'_7 \text{AP} + a'_8 \text{WH} + u_t$$

โดย

STOCK คือ การลงทุนของประเทศผู้ลงทุนในประเทศผู้รับทุน ณ เวลานั้น

ROR คือ อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน

¹⁶ Gary Hufbauer, Darius Lakdawalla and Anup Malani, "Determinants of Direct Foreign Investment and Its Connection to Trade", pp. 42-46.

OPEN	คือ ระดับของการเปิดประเทศ
POP	คือ ประชากรของประเทศผู้รับทุน (หน่วยเป็นล้านคน)
PCGDP	คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่แท้จริงต่อหัวของประเทศผู้รับทุน
DIST	คือ ระยะทางระหว่างประเทศผู้ลงทุนกับประเทศผู้รับทุน (หน่วยเป็นไมล์ทะเล)
EU, AP, WH	คือ ตัวแปรที่ใช้แทนภูมิภาค ได้แก่ ยุโรป เอเชียแปซิฟิก และซีกโลกตะวันตก (กำหนดให้เป็น 1 กรณีเป็นประเทศที่อยู่ในภูมิภาค และให้เป็น 0 สำหรับประเทศอื่น ๆ)
u	คือ ค่าความคลาดเคลื่อน
t	คือ ปีที่วิเคราะห์

$$(2) \ln \text{FLOW}_t = a'_0 + a'_1 \text{ROR}_{t-1} + a'_2 \text{OPEN}_{t-1} + a'_3 \ln \text{POP}_{t-1} + a'_4 \ln \text{PCGDP}_{t-1} + a'_5 \ln \text{DIST}_{t-1} + a'_6 \ln \text{EU} + a'_7 \text{AP} + a'_8 \text{WH} + a'_9 \ln \text{STOCK}_{t-1} + u_t$$

โดย

FLOW คือ การลงทุนจากประเทศผู้ลงทุนสู่ประเทศผู้รับทุนในช่วงเวลาหนึ่ง ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ดูคำอธิบายได้ดังกรณีที่ 1

ผลการศึกษา จากแบบจำลองของการลงทุน ณ เวลาหนึ่งพบว่า ขนาดของตลาด (ประชากรและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัว) และขนาดของการเปิดประเทศของประเทศผู้รับทุน มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการลงทุนโดยตรงจากประเทศผู้ลงทุนค่อนข้างมาก คือประเทศที่มีขนาดของตลาดใหญ่และร่ำรวย จะสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้มากกว่า ในส่วนของการเปิดประเทศพบว่า ยิ่งประเทศไหนมีระดับของการเปิดประเทศมาก (ดูได้จากการค้าระหว่างประเทศเทียบกับ GDP) ก็จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งในที่นี้พบว่า ประเทศญี่ปุ่นและเยอรมนี ให้ความสำคัญในเรื่องนี้มากกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา ในส่วนของแนวโน้มที่จะเข้าไปลงทุนในภูมิภาคต่าง ๆ นั้นพบว่า ในช่วงหลังทศวรรษที่ 1980 สหรัฐอเมริกามีแนวโน้มที่จะเข้าไปลงทุนในแถบตะวันตก เอเชียตะวันออก และยุโรป ตามลำดับ ขณะที่ตลอดทศวรรษที่ 1980 ญี่ปุ่นมักจะเข้าไปลงทุนในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ส่วนเยอรมนีนั้นไม่ปรากฏชัดเจนว่าเน้นเข้าไปลงทุนในแถบภูมิภาคใด และส่วนสุดท้าย

ของแบบจำลองนี้ก็คือ ผลตอบแทนจากการลงทุนซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการลงทุนของประเทศสหรัฐอเมริกาเพียงประเทศเดียวเท่านั้น และค่าสัมประสิทธิ์ของผลตอบแทนจากการลงทุนก็มีนัยสำคัญทั้งในปี 1980 และ 1990

ในกรณีของแบบจำลองการลงทุนแบบที่สอง ซึ่งเป็นการวัดแบบส่วนเพิ่มของการลงทุนพบว่า ปัจจัยที่เห็นเด่นชัดและเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ มีเพียงการลงทุนของประเทศญี่ปุ่นกับประเทศ ผู้รับทุน ณ เวลานั้นเท่านั้นที่ค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญทางสถิติคือ มีความสัมพันธ์กับการลงทุนในช่วงเวลาหนึ่ง โดยการลงทุนในวันนี้ของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นเคยลงทุนเมื่อวานนี้ ส่วนนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของขนาดตลาด (ประชากร) และระดับรายได้ (ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว) จะมีความสำคัญแค่ระหว่างประเทศเท่านั้น โดยความสำคัญนี้จะไม่ได้มีตลอดเวลา เช่น ประชากรไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการลงทุนของญี่ปุ่นในปี 1980 และการตัดสินใจในการลงทุนของธุรกิจจากสหรัฐอเมริกาในปี 1990 และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว ไม่มีผลต่อนักลงทุนชาวเยอรมันในทุกช่วงเวลา หรืออาจสรุปได้ว่าขนาดของตลาดและระดับรายได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ แต่ไม่ได้สำคัญตลอดไป นอกจากนี้พบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวกับภูมิภาคไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นกรณีของประเทศญี่ปุ่นในปี 1980 และของประเทศเยอรมนีในปี 1990

Jenn-Hwa Tu and Chi Schive¹⁷ ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมาสู่ไต้หวัน โดยใช้การสำรวจความคิดเห็นของผู้จัดการบริษัทและใช้วิธีการทางเศรษฐมิติในรูปของสมการถดถอยหลายตัวแปรเพื่อวิเคราะห์ถึงความมีนัยสำคัญทางสถิติของปัจจัยแต่ละตัวว่ามีผลต่อการตัดสินใจเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างชาติมากน้อยเพียงใด ผลการศึกษามีดังนี้

ในด้านความคิดเห็นของผู้จัดการบริษัทได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านเสถียรภาพทางการเมืองและสังคมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความเจริญเติบโตของตลาดและความสามารถของเทคโนโลยี ส่วนสิ่งจูงใจทางด้านภาษีนั้นเป็นสิ่งที่นักลงทุนต่างชาติไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าใดนัก เมื่อเทียบกับด้านทัศนคติของรัฐบาลต่อการลงทุนซึ่งเป็นปัจจัยที่ชาวต่างชาติให้ความสำคัญมาก

¹⁷ Jenn-Hwa Tu and Chi Schive, "Determinants of Foreign Direct Investment in Taiwan Province of China : A New Approach and Findings", pp.93-103.

กว่า ส่วนปัจจัยด้านต้นทุนแรงงานและสาธารณูปโภคที่เพียบพร้อมเป็นสิ่งที่นักลงทุนชาวต่างชาติให้ความสำคัญน้อยมาก

เมื่อวิเคราะห์โดยใช้สมการถดถอยพบว่า ปัจจัยด้านเสถียรภาพทางการเมืองและสังคมไม่นับว่าสำคัญเพียงพอที่จะบอกได้ว่าเป็นปัจจัยดึงดูดให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในได้หวัน ขณะที่ปัจจัยด้านต้นทุนแรงงาน สาธารณูปโภค ความสำเร็จของโครงการที่มาจากการลงทุนจากต่างประเทศ การวิจัยและพัฒนาบุคคลที่มีประสิทธิภาพ และสิ่งจูงใจทางด้านภาษี ปรากฏว่ามีนัยสำคัญทางสถิติโดยมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ซึ่งหมายความว่า ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวที่ดึงดูดให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในได้หวัน

Supanee Kanchanapant¹⁸ ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการออกมาลงทุนในต่างประเทศ โดยการเปรียบเทียบกันระหว่างธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งได้เข้ามาลงทุนในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ดึงดูดให้นักลงทุนจากต่างประเทศที่พัฒนาแล้วออกมาลงทุนในต่างประเทศ ได้แก่ การเจริญเติบโตของธุรกิจ การขาดแคลนทรัพยากร และการที่ทรัพยากรมีราคาสูงขึ้น การขาดแคลนวัตถุดิบ แรงงานและที่ดิน ซึ่งเกิดขึ้นในประเทศของผู้ลงทุนเอง สำหรับนักลงทุนจากประเทศที่กำลังพัฒนานั้นได้มีปัจจัยในด้านความต้องการกระจายความเสี่ยงอันเกิดจากความไม่แน่นอนในเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศผู้ลงทุนเพิ่มขึ้นมาด้วย ด้านการเลือกแหล่งที่ตั้งในประเทศเจ้าบ้านนั้น นักลงทุนจากประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาได้พิจารณาถึงการมีปัจจัยการผลิต การมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ การที่รัฐบาลให้สิ่งจูงใจแก่นักลงทุน นอกจากนี้การเชิญชวนจากนักลงทุนไทยที่มีการติดต่อด้านธุรกิจกับนักลงทุนต่างชาติอยู่แล้วก่อนที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทยก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักลงทุนต่างชาติด้วย

Waranya Panchareon¹⁹ ได้ทำการศึกษาถึงสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนากับธุรกิจท้องถิ่นของไทย ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลหลักของธุรกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา คือ การแข่งขันกันอย่างมากในตลาดของประเทศผู้ลงทุน ความต้องการเข้าถึงตลาดของประเทศ

¹⁸ Supanee Kanchanapant, Foreign Direct Investment from Less Developed Countries in Thailand, pp.41-87.

¹⁹ Waranya Panchareon, "Thailand", pp. 168-172.

ที่สาม ความต้องการส่งออกเครื่องจักร สินค้าทุน การใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีการจัดการ เป็นต้น แต่ระดับความสำคัญของเหตุผลจะต่างกัน สำหรับปัจจัยที่ดึงดูดให้นักลงทุนทั้งจากประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาเข้ามาลงทุนในประเทศไทยคือ ความต้องการปกป้องตลาด นโยบายของประเทศผู้รับทุนที่กำหนดสิ่งจูงใจสำหรับการลงทุนจากต่างประเทศ การมีค่าจ้างแรงงานที่ต่ำและมีคุณภาพสูง การเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบ การหลบภาษีและโควต้า นอกจากนี้ความเป็นเชื้อชาติเดียวกันกับผู้ร่วมทุนท้องถิ่นก็เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อธุรกิจจากประเทศกำลังพัฒนาส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ การมีสาธารณูปโภคเพียงพอ การขนส่งที่มีประสิทธิภาพ การมีสภาพภูมิศาสตร์ที่ดีเหมาะแก่การเป็นที่ตั้ง

Zhaoyong Zhang²⁰ ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดการลงทุนโดยตรงในประเทศจีน โดยพิจารณาจากแหล่งที่มาของการลงทุนจากต่างประเทศที่ไหลเข้าสู่ประเทศจีน ซึ่งเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ของจีน โดยได้เลือกมา 4 ประเทศ คือ ฮองกง ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ ข้อมูลที่ได้ครอบคลุมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 ถึง 1991 ในส่วนของวิธีการศึกษาเป็นวิธีการศึกษาแบบเชิงประจักษ์ มีการใช้สมการถดถอยหลายตัวแปรในแบบจำลอง และใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดใน การทดสอบแบบจำลอง ซึ่งแบบจำลองที่เกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดการลงทุนจากต่างประเทศ มีดังต่อไปนี้

$$FDI_i = \alpha_0 + \alpha_1 GNP_{t-1} + \alpha_2 \Delta GNP_t + \alpha_3 RW_t + \alpha_4 \Delta RW_t + \alpha_5 DUMMY + \alpha_6 TREND + \varepsilon_t$$

โดย

FDI_i คือ การลงทุนทางตรงจากประเทศ i

GNP_{t-1} คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติในปีที่ t-1

ΔGNP_t คือ การเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติในปีที่ t

RW_t คือ ค่าจ้างที่แท้จริงในปีที่ t

ΔRW_t คือ การเปลี่ยนแปลงของค่าจ้างที่แท้จริงในปีที่ t

²⁰ Zhaoyong Zhang, "International Trade and Foreign Direct Investment : Further Evidence from China", pp. 159-165.

DUMMY คือ ตัวแปรที่ใช้แทนเสถียรภาพทางการเมือง โดยในปีที่มีเหตุการณ์ไม่สงบให้แทนด้วย 1 ส่วนปีอื่น ๆ ให้แทนด้วย 0

TREND คือ แนวโน้ม

α คือ ค่าพารามิเตอร์

ϵ คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

ผลการศึกษาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในแต่ละแบบจำลองมีเครื่องหมายตามที่คาดไว้ในทุกประเทศ ยกเว้นปัจจัยด้านค่าจ้างในปีที่แล้วในแบบจำลองของประเทศฮ่องกง ซึ่งผลออกมาไม่เครื่องหมายไม่เป็นไปในทิศทางที่คาดไว้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ในส่วนนี้อาจอธิบายสาเหตุได้ว่า เนื่องจากธุรกิจจากฮ่องกงจะคำนึงถึงการเพิ่มขึ้นของต้นทุนแรงงานและแนวโน้มในจีนเปรียบเทียบกับ การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของค่าจ้างที่แท้จริงในฮ่องกง ทำให้ค่าจ้างที่แท้จริงที่เพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ ของจีนเมื่อเปรียบเทียบแล้วมีค่าลดลง ดังนั้นค่าจ้างที่แท้จริงในช่วงปีที่ผ่านมามีค่าไม่อาจได้ทำให้นักลงทุนชาวฮ่องกงรู้สึกว่าค่าจ้างแพงขึ้น นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับ ความได้เปรียบในด้านที่ตั้งซึ่งอยู่ใกล้กับประเทศจีนมากกว่าประเทศอื่นที่นำมาศึกษา จึงทำให้ฮ่องกงไม่ค่อยมีความรู้สึกต่อค่าจ้างที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นด้วย ในส่วนของค่าสัมประสิทธิ์ของการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานที่แท้จริงในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาและสิงคโปร์พบว่า มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 90% ซึ่งจากผลการศึกษาของทั้ง 4 ประเทศปรากฏว่าปัจจัยด้านค่าจ้างแรงงานที่แท้จริงและปัจจัยด้านการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานที่แท้จริง มีอิทธิพลในการกำหนดการลงทุนจากต่างประเทศในอันดับต้น ๆ

ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ของ GNP ซึ่งแทนขนาดของตลาด มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ในกรณีของฮ่องกงและญี่ปุ่น ส่วนสหรัฐอเมริกาและสิงคโปร์มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 90% ซึ่งบอกได้ว่าขนาดของตลาดเป็นปัจจัยอันดับแรก ๆ ที่กำหนดการลงทุนจากต่างประเทศมาสู่จีน ส่วนความเจริญเติบโตของตลาดของประเทศผู้รับทุนก็มีนัยสำคัญที่ความเชื่อมั่น 90% ในกรณีของประเทศฮ่องกงและสหรัฐอเมริกา ผลจากการประมาณค่าปัจจัยด้านขนาดตลาดและความเจริญเติบโตของตลาดแสดงให้เห็นถึงความถูกต้องของสมมติฐานที่ตั้งไว้

ในกรณีของปัจจัยด้านเหตุการณ์ที่ผิดปกติในจีน (dummy variable) ซึ่งในที่นี้แทนเหตุการณ์นองเลือดจตุรัสเทียนอันเหมิน ในปี 1989 ด้วย 1 พบว่า เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบต่อ การตัดสินใจเข้ามาลงทุนจากต่างประเทศในช่วงเวลาสั้น ๆ เท่านั้น เพราะชาวต่างชาติให้ความสำคัญในการเตรียมนโยบายที่แน่นอนและปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการลงทุนในอนาคต

สรุป ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลในการกำหนดการลงทุนจากต่างประเทศในจีนได้แก่ ขนาดของตลาด ความเจริญเติบโตของตลาด และค่าจ้างแรงงานราคาถูก

จรัสศักดิ์ พงษ์พิชญพิจิตร²¹ ได้ศึกษาถึงเหตุผลที่บริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทย และผลการศึกษาพบว่า สิ่งจูงใจในการลงทุนได้แก่ ทรัพยากรในประเทศ ตลาดภายในประเทศ อัตราค่าจ้างแรงงานและอัตราภาษีนำเข้าที่ต่ำ

จุฑาทิพย์ เอี่ยมจิตเมตตา²² ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้นักลงทุนชาวต่างชาติออกมาลงทุนนอกประเทศ ผลการศึกษาพบว่า ชาวต่างชาติหวังในประโยชน์ด้านค่าจ้างแรงงานต่ำ ป้องกันการสูญเสียตลาด ต้องการกำไรมากขึ้น สำหรับเหตุผลที่ชาวต่างชาติเลือกเข้ามาลงทุนในประเทศไทยคือ ความพร้อมของแรงงานไทยและค่าจ้างของแรงงานไทย สิทธิพิเศษที่รัฐบาลให้แก่ผู้ลงทุน และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุนในแต่ละช่วงเวลาพบว่า ธุรกิจที่เปิดดำเนินการในช่วงแรก ๆ จะให้ความสำคัญกับตลาดรับซื้อภายในประเทศ ซึ่งเป็นช่วงที่ธุรกิจส่วนใหญ่ผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ขณะที่ธุรกิจที่เปิดดำเนินการในช่วงหลังซึ่งเป็นการผลิตเพื่อส่งออกจะให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านค่าจ้างแรงงานที่ต่ำและสิทธิประโยชน์ที่รัฐบาลให้แก่ผู้ลงทุน

ในกรณีที่มีการศึกษาเป็นรายประเทศในที่นี้ได้เลือกศึกษาเฉพาะประเทศญี่ปุ่นและกลุ่ม NICs ซึ่งประเทศเหล่านี้ให้ความสำคัญด้านสิทธิพิเศษที่รัฐบาลให้แก่ผู้ลงทุนเป็นหลัก สำหรับความแตกต่างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุนในแต่ละธุรกิจ ปรากฏว่า ผู้ลงทุนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านค่าจ้างแรงงานต่ำเป็นอันดับแรกเหมือนกันทั้งสี่ธุรกิจ (อาหาร เครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งทอ และพลาสติก) ยกเว้นธุรกิจยานยนต์ที่ให้ความสำคัญด้านการป้องกันการสูญเสียตลาดเป็นอันดับแรก

²¹ จรัสศักดิ์ พงษ์พิชญพิจิตร, "การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศและนโยบายของรัฐบาลไทย", หน้า 14-16.

²² จุฑาทิพย์ เอี่ยมจิตเมตตา, การเปรียบเทียบลักษณะและผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา, หน้า 128-165.

ภรณ์ กาญจนะพังคะ²³ ได้ทำการศึกษาถึงตัวประกอบในการจูงใจให้นักธุรกิจญี่ปุ่นมาร่วมลงทุนกับนักธุรกิจไทย การศึกษาใช้วิธีการออกแบบสอบถาม และการออกไปสัมภาษณ์ ซึ่งในการสัมภาษณ์ได้ใช้วิธีในการสุ่มตัวอย่างบุคคลที่จะสัมภาษณ์ 20 คน จากจำนวนธุรกิจทั้งหมดที่เป็นธุรกิจร่วมทุนญี่ปุ่น-ไทย โดยเป็นผู้บริหารชาวญี่ปุ่น 10 คน และผู้บริหารชาวไทย 10 คน

ผลการศึกษาพบว่า มูลเหตุจูงใจให้ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในประเทศไทย เมื่อพิจารณาในด้านของปัจจัยแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้ามาลงทุนในประเทศไทยของชาวญี่ปุ่น คือ เสถียรภาพทางการเมือง และการมีนโยบายเกี่ยวกับการลงทุนต่างประเทศที่แน่นอนและชัดเจน ส่วนปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่ญี่ปุ่นเห็นว่ามีมีความสำคัญต่อการลงทุนคือ สิทธิพิเศษที่รัฐบาลให้แก่ผู้ลงทุน สินค้าที่มีการผลิตกำลังขยายตัวและเป็นที่ต้องการของตลาด มีความราบรื่นในแรงงานสัมพันธ์ มีผู้ร่วมทุนคนไทยที่มีความรู้และประสบการณ์ดี การให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพแก่ผู้ลงทุนต่างประเทศโดยรัฐบาลไทย การบริการสาธารณูปโภคที่เพียงพอ ประชาชนโดยทั่วไปมีทัศนคติต่อการลงทุนที่ดี การมีเสถียรภาพในราคาสินค้าโดยทั่วไป การขยายตัวอย่างสม่ำเสมอของเศรษฐกิจไทย ตลอดจนการมีภาวะดุลการชำระเงินที่น่าพอใจ และการมีค่าเงินบาทที่มั่นคง นอกจากนี้การมีแหล่งเงินทุนในประเทศ การมีอุตสาหกรรมและบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันและสามารถพึ่งพาอาศัยกันอย่างเพียงพอ ก็เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการจูงใจสำหรับนักลงทุนชาวญี่ปุ่นมากด้วยเช่นกัน

วิวัฒน์ชัย อัดถากร²⁴ ได้กล่าวถึงเหตุผลที่ทำให้ญี่ปุ่นออกมาลงทุนต่างประเทศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1) ประเภทที่มุ่งด้านตลาด (market oriented type) ซึ่งจะครอบคลุมบริษัทญี่ปุ่นที่ไปลงทุนในต่างประเทศ โดยมีเหตุผลดังนี้คือ เพื่อขายสินค้าของญี่ปุ่นไปสู่ประเทศที่เข้าไปลงทุน เพื่อแสวงหาตลาดใหม่และรักษาตลาดในประเทศที่เข้าไปลงทุน การขยายตลาดในประเทศที่เข้าไปลงทุน และส่งสินค้าประเภทเครื่องจักรจากญี่ปุ่นไปยังบริษัทต่าง ๆ ที่ลงทุนในประเทศนั้น ๆ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าการลงทุนของบริษัทประเภทนี้มุ่งด้านจำหน่ายสินค้าให้มีปริมาณสูงขึ้น

²³ ภรณ์ กาญจนะพังคะ, ธุรกิจร่วมในประเทศไทย (ศึกษาเฉพาะกรณีธุรกิจร่วมทุน ญี่ปุ่น-ไทย), วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521, หน้า 59-64.

²⁴ วิวัฒน์ชัย อัดถากร, บทบาทของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย, หน้า 12-18.

2) ประเภทที่มุ่งด้านทรัพยากร (resources-securing oriented type) ซึ่งจะครอบคลุมบริษัทที่ไปลงทุนในต่างประเทศโดยมีเหตุผลที่จะใช้ทรัพยากรและวัตถุดิบของประเทศที่เข้าไปลงทุน รวมทั้งการส่งวัตถุดิบกลับไปยังประเทศญี่ปุ่นเพื่อเป็นการสนับสนุนอุตสาหกรรมบางประเภทของญี่ปุ่นเองด้วย

3) ประเภทที่มุ่งจะได้ใช้แรงงาน (labor-utilizing type) ซึ่งจากการขยายตัวทางการค้าต่างประเทศและอุตสาหกรรมในประเทศญี่ปุ่นทำให้อุปทานแรงงานในประเทศญี่ปุ่นเริ่มขาดแคลน ส่งผลให้ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น บริษัทญี่ปุ่นจึงไปลงทุนในต่างประเทศโดยมุ่งหวังจะได้ใช้แรงงานที่มีเหลือเฟือในบางประเทศและค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าด้วย

สำหรับเหตุผลที่ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในไทย ผู้เขียนได้ให้เหตุผลที่สำคัญคือ ด้านการรักษา และการขยายตลาด ทั้งนี้เพราะสินค้าที่ญี่ปุ่นเป็นที่นิยมและจำหน่ายได้ดีในประเทศไทยทำให้ผู้ผลิตชาวญี่ปุ่นมั่นใจว่าจะได้รับผลตอบแทนสูงจากการลงทุนตั้งโรงงานเพื่อขยายการผลิตและจำหน่ายในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีเหตุผลสำคัญอื่น ๆ อีกคือ การมีแรงงานที่เหลือเฟือและค่าจ้างราคาถูก บรรยากาศการลงทุนโดยทั่วไปดีพอสมควรหากเปรียบเทียบความมีเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจกับประเทศข้างเคียงเช่น ลาว เขมร พม่า เวียดนาม นอกจากนี้ นโยบายส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลซึ่งมีการให้สิทธิพิเศษด้านภาษีก็นับว่าเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในประเทศไทย

ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อประเทศไทย

Chaiwoot Chaipan²⁶ ได้ทำการถึงผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยพบว่า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไทย เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากไม่เพียงแต่เป็นการเข้าถึงแหล่งเงินทุนมูลค่ามหาศาลเท่านั้น แต่ยังสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี การจัดการที่ชำนาญ การตลาดที่มีทักษะและเครือข่ายที่ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ประเทศสามารถยกระดับของธุรกิจท้องถิ่น และการขยายตลาดการส่งออกให้กว้างขวางขึ้น

²⁶ Chaiwoot Chaipan, "Foreign Direct Investment in Thailand from Japan and NIEs : A Local Perspective", pp. 4-5.

จรัสศักดิ์ พงษ์พิษณุพิจิตร²⁶ ได้ศึกษาถึงผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศต่อเศรษฐกิจไทย ซึ่งได้มีการแยกพิจารณาเป็นผลทางรายได้ การจ้างงาน ดุลการชำระเงิน และการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ผลด้านรายได้นั้นวัดโดย รายได้ประชาชาติและรายได้สังคมนำโดยแบ่งเป็น 3 กรณี คือ

1) การนำเข้าสินค้า พบว่า โดยรวมแล้วผลรวมทางด้านรายได้ของบริษัทเครือข่ายต่างชาตินั้นต่ำกว่าผลของบริษัทไทยเล็กน้อย แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายอุตสาหกรรมแล้วบริษัทเครือข่ายต่างชาตินั้นก่อให้เกิดผลทางด้านรายได้ประชาชาติในสัดส่วนที่สูงกว่าบริษัทไทย ส่วนรายได้ทางสังคมพบว่า โดยส่วนรวมแล้วบริษัทเครือข่ายต่างชาตินั้นสามารถสร้างรายได้ทางสังคมได้ต่ำกว่าบริษัทของไทย และยังพบต่ออีกว่าบริษัทเครือข่ายต่างชาตินั้นก่อให้เกิดผลทางด้านรายได้สังคมนำเป็นลบ แต่ก็ยังต่ำกว่ากรณีของบริษัทไทย นอกจากนี้หากพิจารณาเป็นรายอุตสาหกรรมปรากฏว่าบริษัทเครือข่ายต่างชาตินั้นก่อให้เกิดผลทางด้านรายได้สังคมนำสูงกว่าบริษัทไทย

2) การโอนหุ้นของต่างชาติมาเป็นของคนไทยพบว่า ผลทางด้านรายได้ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ มีค่าเป็นลบแต่มีขนาดเล็กมาก และการกระจายของกิจการตัวอย่างที่สำรวจจะมีทั้งค่าบวกและลบ โดยส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในช่วง -10 ถึง 10 % ของมูลค่าผลผลิต ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเงินทุนจากต่างประเทศมิได้ก่อให้เกิดผลทางด้านรายได้มากมายแก่ประเทศไทย

3) เมื่อบริษัทไทยลงทุนแทนบริษัทเครือข่ายต่างชาตินั้นพบว่า จะทำให้มีผลต่อรายได้ของระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรวมน้อยมากและจากการสำรวจยังพบว่า บริษัทเครือข่ายต่างชาตินั้นสามารถถูกแทนที่ได้โดยบริษัทไทย โดยที่ประเทศไทยไม่เสียหายหรืออาจได้รับประโยชน์ทางด้านรายได้ประชาชาติและรายได้สังคมนำอีกด้วย

ผลด้านการจ้างงานพบว่า บริษัทเครือข่ายต่างชาตินั้นมีการสร้างงานได้น้อยมากเพราะมีการใช้เทคโนโลยีที่เน้นการใช้ปัจจัยทุนมากเกินไป

ผลด้านดุลการชำระเงินพบว่า การส่งเงินออกนอกประเทศอันเป็นผลจากการลงทุนจากต่างประเทศรวมแล้วมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 62 ของเงินทุนนำเข้าสุทธิจากต่างประเทศของภาคเอกชน ส่วนกำไร เงินปันผล และดอกเบี้ยเงินกู้ต่างประเทศของภาคเอกชน รายการที่ใหญ่ที่สุดสองรายการในการส่งเงินออกนอกประเทศรวมกันมีสัดส่วนถึงร้อยละ 88 ของจำนวนเงินส่งออกทั้งหมด นอกจากนี้ยังพบว่า บริษัทเครือข่ายต่างชาตินั้นส่วนใหญ่มีการนำเงินเข้ามาลงทุนน้อยกว่า

²⁶ จรัสศักดิ์ พงษ์พิษณุพิจิตร, "การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศและนโยบายของรัฐบาลไทย", หน้า 24-39.

มูลค่าการนำเข้าเครื่องจักร รวมทั้งเมื่อดำเนินการผลิตไปแล้ว บริษัทก็ไม่สามารถหาเงินตราต่างประเทศโดยการส่งออก เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าชั้นกลาง ซึ่งทำให้ดุลการชำระเงินของประเทศขาดดุลมากขึ้น

ผลด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีพบว่า มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีบางอย่างซึ่งเป็นการผูกมัดประเทศไทยและบางอย่างก็ไม่เหมาะสมกับลักษณะของประเทศไทย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้

จุฑาทิพย์ เขียมจิตเมตตา²⁷ ได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบจากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไทยพบว่า ทรรศนะคติในด้านบวกซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญคือ ความสามารถในการก่อให้เกิดการจ้างงานในประเทศไทยมากที่สุด รองลงมาคือ ทำให้มีการนำเทคโนโลยีการผลิตเข้ามาใช้ในประเทศไทย ช่วยขยายตลาดส่งออก ขณะที่ทรรศนะคติด้านลบคือ การแย่งใช้ที่ดินจนทำให้ที่ดินมีราคาสูง รองลงมาคือ การแย่งใช้สาธารณูปโภคและถูกแย่งใช้สิทธิ GSP แต่โดยรวมแล้วผู้ประกอบการยังคงมั่นใจว่าการลงทุนจากต่างประเทศจะส่งผลดีต่อประเทศไทย และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายธุรกิจพบว่า ผู้ประกอบการในแต่ละธุรกิจที่ทำการศึกษามีทรรศนะคติที่สอดคล้องกับการศึกษาแบบภาพรวมของธุรกิจ ยกเว้นกรณีของทรรศนะคติจากการศึกษาแบบภาพรวมของธุรกิจซึ่งเห็นว่า การลงทุนจากต่างประเทศก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศไทย แต่ผู้ประกอบการธุรกิจวัสดุก่อสร้างเห็นว่า มีทั้งผลดีและผลเสียพอ ๆ กัน

สำหรับผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศต่อธุรกิจพบว่า ผลในทางบวกที่สำคัญได้แก่ การช่วยปรับปรุงเทคนิคการผลิต การเพิ่มความชำนาญและช่วยขยายตลาดในประเทศ ตามลำดับ สำหรับผลกระทบในทางลบได้แก่ ปัญหาค่าเช่าที่ดินราคาแพง การแย่งใช้วัตถุดิบในประเทศ การขาดแคลนแรงงานและการแย่งใช้วัตถุดิบในประเทศ ซึ่งผู้ประกอบการมีความเห็นว่ามีพอ ๆ กัน และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายธุรกิจ ปรากฏว่า ผลกระทบโดยรวมยังเหมือนกับกรณีศึกษาเป็นภาพรวมทั้งหมด แต่มีกลุ่มผู้ผลิตอาหารกระป๋องที่เห็นว่า การลงทุนจากต่างประเทศในระยะแรกจะก่อให้เกิดผลดี แต่ในระยะยาวธุรกิจของไทยที่ดำเนินการอยู่ก่อนจะได้รับผลกระทบที่รุนแรง หากไม่มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและไม่สามารถหาแหล่งวัตถุดิบ รวมตลอดถึง

²⁷ จุฑาทิพย์ เขียมจิตเมตตา, การเปรียบเทียบลักษณะและผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา, หน้า 166-200.

แหล่งรับซื้อสินค้าเพื่อแข่งขันกับธุรกิจต่างชาติ ในที่สุดธุรกิจไทยอาจจะต้องปิดกิจการหรือถูกเบียดออกจากวงจรธุรกิจ

วัชรีย์ รัฐกาญจน์²⁸ ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะสั้นพบว่า การลงทุนโดยตรงจากประเทศอุตสาหกรรมใหม่ก่อให้เกิดผลดีต่อรายได้ประชาชาติของไทยสูงที่สุด เมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศอาเซียน กล่าวคือ ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มภายในประเทศต่อมูลค่าเพิ่มทั้งหมด มูลค่าเพิ่มภายในประเทศต่อมูลค่าผลผลิตทั้งหมด และมูลค่าเพิ่มในประเทศต่อรายจ่ายเงินตราต่างประเทศสูงที่สุด ทั้งนี้เพราะว่า กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ส่วนมากจะเข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานมากและใช้วัตถุดิบในประเทศ ทำให้ต้องจ่ายค่าจ้างและเงินเดือนให้แก่ชาวท้องถิ่นมาก ตลอดจนค่าตอบแทนแก่ปัจจัยการผลิต ทำให้มูลค่าเพิ่มภายในประเทศที่จ่ายให้แก่คนในท้องถิ่นมีสัดส่วนสูง รายจ่ายที่จ่ายให้แก่ต่างประเทศมีสัดส่วนต่ำ ขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วจะเข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้ทุนมาก มีการใช้วัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูปจากต่างประเทศมาก ทำให้รายจ่ายประเภทเงินเดือนและค่าจ้างที่จ่ายให้แก่คนท้องถิ่นจึงมีสัดส่วนต่ำกว่า ส่วนกรณีประเทศอาเซียนมีการลงทุนจำนวนน้อย และลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ซึ่งก่อให้เกิดผลต่อเศรษฐกิจในด้านรายได้ประชาชาติ น้อย ส่วนในด้านการจ้างงานพบว่า ประเทศอุตสาหกรรมใหม่มีส่วนทำให้การจ้างงานของประเทศเพิ่มขึ้นมากกว่าการลงทุนของประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศอาเซียน เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงานมากกว่าการใช้ปัจจัยทุน

วิวัฒน์ชัย อัดถาวร²⁹ ได้ทำการศึกษาถึงผลทางเศรษฐกิจของการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นมาสู่ประเทศไทย ซึ่งมีดังนี้

1) ด้านค่าจ้างแรงงานและการจ้างงานพบว่า การลงทุนของญี่ปุ่นช่วยให้คนไทยมีงานทำเป็นปริมาณที่สูงพอสมควร แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานสตรีเพราะนักลงทุนญี่ปุ่นส่วนใหญ่เข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอซึ่งใช้แรงงานสตรีเป็นสำคัญ แม้การลงทุนของญี่ปุ่นจะสร้างงานให้คน

²⁸ วัชรีย์ รัฐกาญจน์, ลักษณะและผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในประเทศไทย : ศึกษากรณีการลงทุนจากกลุ่มประเทศพัฒนา กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และกลุ่มประเทศอาเซียน, หน้า 90-100.

²⁹ วิวัฒน์ชัย อัดถาวร, บทบาทของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย, หน้า 36-50.

ไทยเป็นจำนวนมากแต่ในด้านค่าจ้างแรงงานโดยเฉลี่ยต่อคนจะค่อนข้างต่ำ เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานหญิงซึ่งเป็นแรงงานที่ไร้ฝีมือ

2) ด้านการส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายต่างประเทศพบว่า การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยมีผลทำให้การส่งผลผลิตออกไปต่างประเทศน้อยมาก เพราะบริษัทญี่ปุ่นส่วนใหญ่เข้ามาดำเนินกิจการอุตสาหกรรมประเภททดแทนการนำเข้า นอกจากนี้การผลิตของบริษัทญี่ปุ่นได้มีการจำกัดจำนวนให้พอกับอุปสงค์ในประเทศ จึงทำให้ปริมาณเหลือที่จะส่งออกน้อย

3) ด้านการผูกขาดกิจการบางประเภทพบว่า การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมบางประเภทตกอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่นในไทยเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะด้านการลงทุนประเภทสิ่งทอ รถจักรยานยนต์ และรถยนต์

4) ด้านการใช้วัตถุดิบพบว่า วิสาหกิจอุตสาหกรรมญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะนำเข้าวัตถุดิบจากประเทศญี่ปุ่นเอง ซึ่งการนำเข้างดงกล่าวจะทำให้ดุลการค้าของไทยขาดดุลเป็นจำนวนสูงชันและทรัพยากรในประเทศถูกใช้น้อยเกินไป

5) ด้านการส่งผลกำไรที่ได้จากการลงทุนกลับประเทศญี่ปุ่นพบว่า การส่งผลกำไรกลับญี่ปุ่นส่วนใหญ่วิสาหกิจญี่ปุ่นจะส่งกลับในรูปเงินปันผลของบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทยที่ญี่ปุ่นร่วมหุ้น ส่วนที่ส่งกลับในรูปผลกำไรจริง ๆ นั้นเป็นของสาขาบริษัทญี่ปุ่นที่มาเปิดดำเนินการในไทย และการส่งผลกำไรจากการลงทุนในไทยกลับไปญี่ปุ่นก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ

6) ด้านการลงทุนในกิจการที่ไม่ก่อให้เกิดผลงอกเงยทางเศรษฐกิจและสังคมพบว่า การเข้าแทรกแซงในกิจการเล็กน้อยทั่วไปและการลงทุนของญี่ปุ่นในกิจการที่ไม่ก่อให้เกิดผลงอกเงย เช่น ในที่คลับ บาร์ ภัตตาคาร ร้านสรรพสินค้า เป็นต้น เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ญี่ปุ่นมุ่งหวังกำไรเป็นที่ตั้งโดยไม่คำนึงว่ากิจการที่ตนลงทุนจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างไร การลงทุนดังกล่าวนอกจากจะไม่ก่อให้เกิดผลงอกเงยทางเศรษฐกิจและไม่ได้เป็นการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจในสาขาอื่น ๆ แล้วยังเป็นการแข่งขันของคนไทยด้วย

7) ด้านอื่น ๆ เช่น การลงทุนที่ก่อให้เกิดผลเสียแก่สภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐบาลควรจะต้องดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง

จากงานวิจัยและงานศึกษาที่นำมาศึกษาอ้างอิงในครั้งนี้เป็นงานศึกษาที่เคยมีผู้ได้ทำการศึกษาไว้แล้วนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นงานศึกษาของไทยและงานศึกษาของต่างประเทศ ซึ่งงานศึกษาที่เกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในไทย เป็นการศึกษาลักษณะของการสำรวจความคิดเห็น หรือทำการสัมภาษณ์จากผู้รู้มากกว่า ซึ่งงานเขียนในแนวนี้มีข้อดีคือ

สามารถทราบว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการลงทุนของชาวต่างชาติมีลักษณะอย่างไรบ้าง ในขณะที่งานศึกษาของต่างประเทศซึ่งเป็นการศึกษาโดยใช้ประเทศต่าง ๆ เป็นกรณีศึกษา และงานศึกษาของชาวต่างประเทศที่นำมาศึกษาพบว่า มีการใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติเข้ามาช่วยในการอธิบายด้วยนอกเหนือไปจากการทำการสำรวจความคิดเห็นหรือการสัมภาษณ์ จากความเหมือนและแตกต่างของงานศึกษาของไทยและชาวต่างประเทศนี้เป็นส่วนที่สามารถแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ทำการศึกษาชาวไทยอาจเสียเปรียบชาวต่างประเทศในแง่ที่ว่า การสำรวจความคิดเห็นหรือการสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียวนั้นอาจทำให้มุมมองของการวิเคราะห์ค่อนข้างแคบ ขณะที่ผู้ที่ทำการศึกษาชาวต่างประเทศได้มีการใช้วิธีการทางเศรษฐมิติเข้ามาใช้ทำให้เกิดมุมมองใหม่ ๆ ขึ้น ส่งผลให้สามารถวิเคราะห์ถึงเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ได้มากขึ้น หรือเป็นตัวที่ช่วยประกอบการตัดสินใจได้ดีขึ้นและยิ่งถ้ามีงานศึกษาที่ทำการศึกษาโดยใช้วิธีทั้งสองอย่างประกอบกันก็จะยิ่งทำให้งานศึกษาชิ้นนั้นมีคุณภาพมากขึ้น เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปได้ดีกว่าการศึกษาเพียงด้านเดียว ดังนั้นผู้ที่จะทำการศึกษาต่อไปจึงควรพิจารณาถึงสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำการศึกษาเฉพาะเรื่องการลงทุนโดยตรงเพียงอย่างเดียว ในเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่มีความสำคัญในการกำหนดนโยบายสมควรที่จะพิจารณาถึงสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย